

Seldžuci

Mahmić, Adem

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:341237>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Adem Mahmić

Povijest Seldžuka

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Adem Mahmić

Povijest Seldžuka

Završni rad

JMBAG: 0303084510

Studijski smjer: preddiplomski jednopredmetni studij povijesti

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: red. prof. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Adem Mahmić, kandidat za prvostupnika studija povijesti ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat mojeg istraživanja i povezivanja već poznate literature i podataka iz povijesti hrvatskog plemstva i Krbavske bitke. Izjavljujem da niti jedan dio ovog rada nije pisan na nedozvoljen način ili prepisan kojim bi se oštetila autorska prava drugih autora. U ovom radu nije prepisan niti jedan dio nepoznate literature, već sam koristio svoje predznanje i povezao različite podatke iz različitih predmeta sa studija povijesti.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Adem Mahmić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Povijest Seldžuka" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Predseldžučko doba	6
2.1. Uloga plemenâ Hsiung-nu u povijesti Turaka.....	6
2.2. Porijeklo Turaka	7
3. Seldžuk i uspon dinastije	9
3.1. Seldžuci za vrijeme Samanida i Karahanida	10
3.2. Togrul I.....	10
3.3. Uspon Alpa Arslana	11
3.4. Malikšahova vladavina	14
4. Organizacija Velikog Seldžučkog Carstva	15
4.1 Administracija.....	15
4.2. Vojska	16
4.3. Religija	18
5. Raspad Velikog Seldžučkog Carstva.....	19
5.1. Ahmed Sandžar	20
5.2. Posljednji sultani seldžučkih dinastija.....	22
6. Zaključak	22
7. Literatura	24
Sažetak.....	26
Summary	27

1. Uvod

Bogata povijest, krvavi ratovi, prijestolni sukobi, moćni vladari te nomadska pozadina, samo su neke od karakteristika dinastije Turaka Seldžuka. Što su i odakle potječu, samo su neka od pitanja na koja će odgovoriti ovaj rad. Na temelju dostupne literature opisat će se neke od najbitnijih stavki njihovog razdoblja te djelovanja. Kako bi se što bolje prikazala povijest Seldžuka, kroz rad će se obraditi razdoblja prije i tijekom postojanja dinastije. Pratit će se njihov put od stepa središnje Azije pa do Anatolije, gdje će iza sebe ostaviti neizbrisiv trag. Osim važnih događaja i vladara, također će se spomenuti i religija te vojna organizacija unutar Velikog Seldžučkog Carstva kao rezultat seldžučkih osvajanja. Naposljetku, rad će oslikati uspone i padove dinastije koja je uvelike utjecala na povijest Bizanta, a samim time i Europe u konačnici.

2. Predseldžučko doba

Kako bismo uopće razumjeli povijest Turaka Seldžuka, potrebno je krenuti od njihovih korijena. Dakle, kao što i njihovo ime govori, turskog su porijekla. No, tu dolazimo do problema koji muči mnoge historiografe i dan danas. Tko su Turci i gdje se prvi put spominju? Njihova je rana povijest slabo dokumentirana te se nagađa kako su prve usmene predaje o njima počele davne 3000. pr. Kr.¹ Što se pak tiče pisane dokumentacije, ništa nije preživjelo zub vremena. Zbog toga se s imenom Turaka susrećemo tek u 6. stoljeću, kada ih po prvi put spominju kineski izvori pod nazivom *Tudžue (T'u-chüe)*. Smatra se da su obitavali na prostorima Mongolije i južnog Sibira, dok postoji i teorija da su njihovi predci *Hsiung-nu*.² Naravno, uz manjak informacija o jeziku i etničnosti, tu teoriju ne možemo niti smijemo uzeti zdravo za gotovo.

2.1. Uloga plemenâ Hsiung-nu u povijesti Turaka

¹ Carter Vaughn Findley, *The Turks in World History*, New York: Oxford University Press, 2005., 21.

² Ibidem.

Koliko god bila upitna etnička povezanost između Turaka i plemena Hsiung-nu, ipak treba istaknuti njihov utjecaj na turska plemena. Vjerojatno jedna od najbitnijih činjenica, pa ako ne i najbitnija, je ta da su plemena Hsiung-nu prva osnovala carstvo na prostoru stepa sjeverno od Kine.³ Stvaranjem tog carstva postavljeni su temeljni modeli tvorevina koje će tek nastati pod Turcima i Mongolima u kasnijim stoljećima. Također, time se odgovorilo na kinesku ekspanzionističku politiku, što je potaknulo još agresivnije djelovanje kineskih careva. Tada nam izvori po prvi put pokazuju i drugu stranu priče oko Kineskog zida. Smatra se kako je zid izgrađen zbog obrane od sjevernih plemena, no kineski izvori tumače i zataškanu ulogu zida. Osim obrane, Kinezi su ga sagradili da bi sigurnije okupljali svoje trupe iza zida, a potom širili svoj utjecaj na sjever.⁴ Dakle, dolazimo do zaključka da je udruživanje plemena Hsiung-nu rezultat kineske ekspanzionističke politike.

Stoga, bitno je naglasiti kako su Kinezi indirektno utjecali na vojni i politički sistem kasnijih turskih plemena, pa tako i Seldžuka. Tu teoriju podupire činjenica da su Hsiung-nu zbog kineskih napada postali konfederacija nomadskih plemena čiji su koncept organizacije vojske i carstva kasnije preuzela sjeverna plemena, među kojima i njihovi potomci Turci Seldžuci. Naposljetku, konfederacija plemena Hsiung-nu je poražena te prisiljena na selidbu. Nakon toga, mnogi su se pridružili Hunima te skupa s njima započeli seobu koja je poremetila stanje u Europi.⁵ Nagađa se kako su Huni samo produžena loza plemena Hsiung-nu, ali za to nema čvrstih dokaza. Sve u svemu, ovi događaji su motivirali nomadska plemena da krenu u potragu za boljim mjestima ispaše i novim žrtvama osvajanja.

2.2. Porijeklo Turaka

Kao što je već rečeno, nagađa se kako predaje o turskim plemenima idu daleko u prošlost. No, ipak se tek 552. po prvi put susrećemo s državnom tvorevinom koja u

³ Ibid., 28.

⁴ Ibid., 29.

⁵ Ibid., 37.

samom nazivu naglašava tursku prisutnost.⁶ Poznato kao Prvo Tursko Carstvo⁷, imalo je obilježja konfederacije nomadskih plemena uz jednu bitnu razliku. Osim što su uzimali danak od potlačenih susjednih plemena, također su ga uzimali i od trgovaca pod svojim stijegom. Takva praksa se nije provodila za vrijeme konfederacije plemena Hsiung-nu, a kasnije je usvojena i od strane Drugog Turskog Carstva (682.-745.), Hazara (630.-965.) te Ujgura (744.-840.).⁸ Upravo su ta carstva donijela značajne promjene koje su kasnije utjecale na konačno formiranje Turaka kao plemena.

Pošto je ovo razdoblje označilo početak turskog uspona, bitno je spomenuti kako su Turci gledali na svoje korijene. Postoji par mitova na koje su se pozivali i Turci i Mongoli, no samo je jedan relevantan za teoriju kako su upravo Hsiung-nu predci Turaka. Po toj predaji, pleme Ašina koje je 552. na rijeci Orhon osnovalo Prvo Tursko Carstvo vuče korijene iz konfederacije Hsiung-nu, što nam zapravo pokazuje povezanost između kineskih ekspanzionističkih pretenzija, stvaranja konfederacije Hsiung-nu te naposljetku nastanka Carstva. Mit tumači kako je pleme bilo poubijano od strane neprijateljske vojske, a jednom su dječaku odrezane noge te je ostavljen da umre. Tada se pojavljuje vučica koja spašava dječaka te se on uz nju s vremenom pretvori u snažnog muškarca. Kada je za to čuo neprijateljski kralj, poslao je svoje ubojice da dovrše posao, a vučica, čuvši tu vijest, bježi u planinsku pećinu pokraj grada Turpana. Poslije nekog vremena, tamo je rodila 10 sinova od kojih se svaki oženio te stvorio svoju obitelj. Par generacija kasnije, napustili su pećinu te su se pridružili konfederaciji Tan Tan kao kovači.⁹

Lingvistički gledano, postoji mogućnost da pleme Ašina ima veze s kasnijim Turcima. To potvrđuje činjenica da je drugi naziv za Prvo Tursko Carstvo zapravo Gok ili Kok Tursko Carstvo. Kok je riječ koja dolazi iz jednog od iranskih jezika, a znači "plavo" te označava istočne Turke. Također, kok je sinonim za riječ Ašina, a s tim saznanjem dolazimo do zaključka kako je pleme Ašina onaj narod za kojeg se smatra da je uništio konfederaciju Tan Tan te osnovao Prvo Tursko Carstvo. Uz tu informaciju nije teško povezati da su kineski izvori pisali o Turcima još 439., kada spominju 500

⁶ Vladimir Mikhailovich Zaporozhets, *The Seljuks*, Hannover: European Academy of Natural Sciences e.V., 2012., 56.

⁷ C. V. Findley, *The Turks in World History*, 37.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibid., 38.

obitelji "Ašina" koje naseljavaju prostor konfederacije plemena Tan Tan.¹⁰ Predaje govore kako su se plemena *Turaka* nakon 552. okupljala na planinama iznad Otukena kako bi obavljala tradicionalne rituale. Među svim tim plemenima nalazili su se i potomci Ašina, a nazivali su se Turcima. Tada je postalo jasno kako je tvorevina koju su historiografi prozvali Prvim Turskim Carstvom bila multietnička konfederacija plemena koja su prihvatila tursko ime. Samim time, izvorni naziv plemena *Turaka* je izgubio značaj i postao politička oznaka konfederacije.¹¹ Zbog toga ne možemo sa stopostotnom sigurnošću reći gdje i s kime zapravo započinje povijest *Turaka*.

3. Seldžuk i uspon dinastije

Nakon raspada Drugog Turskog Carstva koje se prostiralo od Mandžurije do stepa u blizini Crnog mora, mnoga su se plemena uputila k Transoksaniji. Kroničar Ibn al-Athir koji je djelovao u 12. i 13. stoljeću, smješta ovaj događaj u razdoblje vladavine kalifa al-Mahdija što bi bilo u razdoblju između 775. i 785.¹² Za našu je temu bitno da su se plemena Oguza identificirala kao turska plemena. Među njima je postojao ogranak plemena Kinik, za koje se smatra da je slijedilo Seldžuka kao svog vođu.¹³ Seldžuk se sa svojim plemenom kasnije odlučio odvojiti od Oguza pa je tako nastala dinastija Seldžuka. Dakle, Seldžuci su potekli iz oguskih plemena, a prvi spomen njihovog postojanja pronalazimo u Hazarskom Carstvu krajem 9. stoljeća. Zahvaljujući izvorima iz doba Alpa Arslana, saznajemo kako su djelovali kao vojni zapovjednici pod hazarskom vlašću. Time također dolazimo do saznanja kako su se tada Seldžuci nalazili na prostoru zapadno od Aralskog jezera u blizini grada Atila, onodobnog središta Hazara. Osim toga, pošto Oguzi nisu vjerovali u bogove već u duhove, možemo pretpostaviti da su Seldžuci u početku bili židovi, baš kao i njihovi vladari Hazari.¹⁴

¹⁰ Ibid., 39.

¹¹ Ibidem.

¹² Andrew Charles Spencer Peacock, *The Great Seljuk Empire*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015., 22-23.

¹³ C. V. Findley, *The Turks in World History*, 50.

¹⁴ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 24.

Nakon što je 965. Hazarsko Carstvo poraženo od strane Rusa, Seldžuci migriraju prema gradu Jendu koji je tada bio pod samanidskom vlašću. Taj događaj se smješta u 985./986., a datira ga samo jedan izvor iz 14. stoljeća. Tada preuzimaju islam kao jedinu religiju, a razlog su bili visoki porezi. Smatra se kako je to područje prvo muslimansko tlo na koje su Seldžuk i njegovi sljedbenici kročili. Također, Seldžuk je znao kako je njegova vojska brojčano nedovoljno velika za veće sukobe te je tim činom htio pridobiti muslimanske Turke s tog područja. Nedugo nakon tih događaja, Seldžuci su postali samanidski vazali.¹⁵

3.1. Seldžuci za vrijeme Samanida i Karahanida

Ovo razdoblje možemo označiti kao početak seldžučkog uzdizanja u velesilu, a pravo na takav zaključak nam daje činjenica kako su tada Seldžuci dobili prve posjede u svoje ruke, i to oko grada Buhare koji se nalazi u današnjem Uzbekistanu. Iako su u tadašnje vrijeme vladari svojim vazalima iskazivali zahvalnost novčanim darivanjima, ovdje je slučaj bio drukčije prirode. Seldžucima je tada poklonjena zemlja. Svega nekoliko godina kasnije doći će do prvog većeg karahanidskog napada na samanidske posjede, gdje će upravo Turci Seldžuci odigrati ogromnu ulogu u obrani Samanidskog Carstva. Tim se činom dodatno učvrstila njihova pozicija u samanidskoj hijerarhiji. No, Samanidi su 999. godine poraženi od Karahanida i time je njihovo Carstvo prestalo postojati, a Turci Seldžuci su prošli bez većih posljedica i živjeli su u miru na svojoj zemlji kao karahanidski vazali sve do 1020. godine. Tada se ujedinjuju pod karahanidskim vladarom Ali Tekinom, kojeg je sam veliki kan dao protjerati iz kanata, i dolaze u sukob s njime. Nedugo potom stvaraju svoju državu oko grada Buhare, to jest na području Transoksanije (arap. Mā Varā'un-Nāher).¹⁶

3.2. Togrul I.

Prvi seldžučko-gaznavidski dodir dogodio se 1025., kada su Karahanidi poraženi od strane Gaznavida, a Togrul I. stavljen na test. Upamćen kao osnivač

¹⁵ Ibid., 24-25.

¹⁶ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 117.

dinastije *Velikih Seldžuka* i Seldžukov unuk, tada je bio svjestan opasnosti po svoj narod. Zbog toga Seldžuci s vođom na čelu bježe u Horezm, gdje godinama bivaju u službi horezamskih vladara. Gaznavidski sultan je vladao velikim dijelom današnjeg Afganistana, a njegova je vojska brojala i do 100 000 vojnika. Gaznavidi su bili poznati po svom stilu ratovanja, gdje su se koristila lažna povlačenja u kombinaciji s pješacima i jahačima na devama te slonovima.¹⁷

Seldžuci su čekali svoju priliku sve do 1035., kada zbog sukoba s horezamskim vladarom bivaju prisiljeni na migracije, a svoj novi dom pronalaze u Horasanu. Kako se nisu htjeli boriti s Gaznavidima, Togrul i njegov brat Čagri su poslali pismo sultanu Masudu sa zahtjevom naseljavanja područja Dihistana. Naravno, sultan je taj zahtjev odbio i poslao vojsku od 17 000 ljudi. To je početak kraja gaznavidske dominacije. Iako brojčano slabiji, Seldžuci su u potpunosti razbili gaznavidsku vojsku i time započeli osvajanje Horasana, koje će završiti 1040. godine, kada će "oslabljeni"¹⁸ bagdadski kalif službeno potvrditi postojanje seldžučke države. Na krilima pobjeda koje su se nizale jedna za drugom, Seldžuci su u razdoblju od 1040. do 1048. osvojili mnoge pokrajine i gradove (Sistan, Kerman, Golestan, Raj, Mosul, Isfahan, itd.). Upravo se osvajanje grada Isfahana uzima za početak Seldžučkog Carstva na čelu s Togrulom I. Nakon trijumfalnih pobjeda nad Gaznavidima, slijedilo je i sukobljavanje s Bujidima koje će do 1055. godine potpuno izbrisati. Dvije godine kasnije, Togrul I. će biti proglašen „vladarom Istoka i Zapada“, a kalif će mu osobno uručiti dva mača (prvi istočni vladar koji je tako okrunjen). Togrul I. je preminuo 1063. godine i ostao upamćen kao prvi seldžučki sultan.¹⁹

3.3. *Uspon Alpa Arslana*

Iako je iza sebe ostavio par brakova, Togrul I. je umro bez nasljednika, a prijestolje je ostavio nećaku Sulejmanu kojemu je regent do punoljetnosti trebao biti vezir Kunduri. No, to se nikada nije dogodilo. Njegov stariji brat, Alp Arslan, uspješno je vladao Horasanom još od Čagrijeve smrti 1059. te je imao drukčije planove. Iako se

¹⁷ Ibid., 118.

¹⁸ Salah Sualyman, "The expansion of the Seljuk in Asia Minor and the Levant at the expense of the Byzantine Empire", *The Libyan International Journal*, sv. 42. (2016.), 11.

¹⁹ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 118-128.

nagodio s vezirom Kundurijem, nedugo potom ga je dao ubiti, a na njegovo mjesto je postavio Nizama al-Mulka²⁰ (najveći vezir seldžučke dinastije koji je svoje iskustvo stekao na gaznavidskom dvoru). Nakon toga je ujedinio Togrulove i Čagrijeve zemlje, što je označilo prvo ujedinjenje seldžučkih zemalja pod jednim vladarom.²¹

Njegova je vladavina ostala upamćena po mnogim pohodima koje je osobno vodio. Poneke je vodio zbog želje da mu se ostali članovi obitelji poklone, poput njegovog brata Kavurta. Iako ga je priznao kao jedinog sultana, brat mu nikada nije prepustio vlast nad Kirmanom. Na kraju će Kavurtovi nasljednici nastaviti zasebnu seldžučku lozu na tim prostorima. Također, osim narušenih obiteljskih odnosa, ništa bolja situacija nije bila ni između vladajuće dinastije i ostalih Turaka. Da bi dokazao svoj status nomadskog poglavara i dostojnog sultana, svega tri mjeseca nakon osiguravanja trona Alp je poveo pohod prema Kavkazu. Spalio je par mjesta u južnoj Gruziji te armenski grad Ani i time pokazao kako je borac za islam, ali i nomadski vođa sklon tradiciji svojih turskih sljedbenika koji su poznavali samo spaljivanje i osvajanje. Tim je činom učvrstio svoj položaj kod dijela divljih Turaka.²²

Dijelu turskih plemena Bizant je pružio utočište, na što je Alp Arslan odgovorio prijetnjom. Zatražio je da mu se predaju izdajnici, a ako se to ne dogodi, započet će sukob. Naravno, Bizant je odbio predati turska plemena, a Alp je opustošio područja na kojima su inače obitali krvni srodnici prebjeglih plemena.²³

Kao odgovor, bizantski je car Roman Diogen okupio vojsku koja je brojala između 200 000 do milijun vojnika.²⁴ Naravno, takve tvrdnje nemaju uporište te je očito riječ o pretjerivanju muslimanskih izvora kako bi se veličala kasnija pobjeda kod Manzikerta. Roman Diogen je krenuo iz Konstantinopola i ubrzo ostvario prvu pobjedu kod Manbija, nakon koje mu je Alp ponudio mir koji je car odbio jer je smatrao kako je njegova vojska proputovala previše da bi se sada sklopio mir.²⁵ Bitka se odvila u petak,

²⁰ Marshall G. S. Hodgson, *The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization; The expansion of Islam in the middle periods*, London: The University of Chicago Press, 1974., 44.

²¹ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 52.

²² Ibid., 53-54.

²³ Ibid., 55.

²⁴ Clifford Edmund Bosworth, *The Political and Dynastic History of the Iranian World (A. D. 1000-1217)*, Cambridge: Cambridge University Press, 1968., 63.

²⁵ Carole Hillenbrand, *Turkish Myth and Muslim Symbol: The Battle of Manzikert*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007., 9.

19. 8. 1071., u blizini Manzikerta, sjeverno od jezera Van. Poznato je kako je Roman svoju vojsku poslagao ispred "jarka" sljedećim rasporedom: Alijat je zapovijedao desnim, a Nikefor Brijenije Mlađi lijevim krilom vojske, dok se car nalazio u sredini formacije. Tu je još bio i Andronik Duka na stražnjem dijelu vojske. Prema povjesničaru Muhammadu Hamidullahu, postoje tri faze ove bitke. U prvoj fazi, Seldžuci su se postavili u formaciju srpa ispred Romanove vojske. Jedan dio vojske je bio sakriven u blizini. U drugoj fazi bitke, Seldžuci rade lažno povlačenje kako bi se čvrsta formacija kvadra razbila, a Romanovi vojnici zaletjeli naprijed. Upravo se to naposljetku i dogodilo, a Seldžuci su polukružno opkolili Romana i njegovu vojsku. U trećoj fazi, sakriveni dio seldžučke vojske, to jest konjanici su nalijetali s obje strana i razbijali vojsku na manje dijelove. Nastupio je potpuni kaos u kojem je vojskovođa Duka pobjegao s dijelom vojske i tako ostavio cara na cjedilu.²⁶

Roman je ubrzo poražen i odveden u zarobljeništvo gdje je sa Seldžucima sklopio sporazum koji mu je jamčio slobodu u zamjenu za otkupninu i godišnje plaćanje danka, prepuštanje pomoćnih postrojbi Seldžucima te obvezu da će izručiti turske zarobljenike. Cara Romana, koji se vratio iz turskog zarobljeništva, carigradski su vlastodršci ubili, a sporazum više nije vrijedio.²⁷ Alp Arslan je tom pobjedom zapečatio svoju sudbinu u bizantskim kronikama gdje će ga prikazivati "instrumentom Božjeg gnjeva".²⁸ Često prikazivan vjernikom i borcem za islam, Alp je ipak bio samo nomadski vođa primoran da skoro cijelu vladavinu provede u sukobima i balansiranju snaga. Važno je spomenuti kako Seldžuci nakon smrti Romana Diogena nisu povelili *osvajajući rat* protiv Bizanta, iako su neki povjesničari poput Georgija Ostrogorskog tvrdili da jesu.²⁹ Razlog za takvim mišljenjem leži u činjenici kako su se kasniji seldžučki sultani, pa tako i Alp Arslan, okrenuli rješavanju problema oko Karahanida te ostalih prijetnji na istočnim granicama carstva. Naposljetku, Alp je ubijen upravo na pohodu protiv Karahanida niti godinu dana poslije bitke kod Manzikerta.³⁰

²⁶ Ibid., 10-13.

²⁷ Georgije Ostrogorski, *Povijest Bizanta 324.-1453.*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2006., 200-201.

²⁸ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 55.

²⁹ G. Ostrogorski, *Povijest Bizanta 324.-1453.*, 201.

³⁰ John Joseph Saunders, *A History of Medieval Islam*, London: Routledge, 1978., 149.

3.4. Malikšahova vladavina

Sin Alpa Arslana došao je na vlast 1072. godine i odmah krenuo stabilizirati Carstvo. Prve njegove odluke kao sultana bile su usmjerene na rješavanje pitanja Sirije i Palestine³¹ te turskih plemena³². Kada govorimo o Siriji i Palestini, onda možemo reći da smo došli do dijela seldžučke povijesti gdje ćemo shvatiti da oni uopće nisu ti koji su počinili stvari zbog kojih je Grgur VII. došao na ideju pohoda na istok.³³

Dakle, poznato je kako je svaki od „velike trojke“³⁴ imao probleme s turskim plemenima i njihovim poglavicama koji su uvijek bili spremni napasti svoje vladare ako bi im zatrebalo još zemlje za ispašu stoke. Kako bi riješili taj problem, svaki se od njih odlučio na istu taktiku. Slali su ih na rubne dijelove Carstva kako bi se mogli širiti na posjede i zemlje izvan seldžučkog dometa.³⁵ Upravo je jedna takva grupa Oguza ili Uza 1060-ih i 1070-ih neprestano naseljavala Palestinu i ondje osnovala svoj emirat sa središtem u Ramli.³⁶ Kada je Malikšah stupio na vlast, na čelu te grupe je bio emir Astiz. On je od 1070. do 1076. godine osvojio skoro sve posjede u Siriji i Palestini i tako stekao mnoge povlastice, a usto ga je bilo teško kontrolirati. To se vidi i po njegovim počinjenim djelima u raznim gradovima. Nije mario za naredbe sultana, a njegova je vojska pred sobom brisala sve što se moglo zbrisati. Ubijali su hodočasnike, kršćane, žene i djecu, a jedan od tadašnjih svjedoka po imenu Salomon zapisao je sljedeće: „Ušli su u Kairo, palili trgovine i ubijali. Bili su to čudni i okrutni ljudi opasani raznobojnim odjevnim predmetima te dobro naoružani. Samo Bog zna što su učinili u Jeruzalemu. Spalili su ostave hrane, uništili palače, posjekli sva drva, izgazili vinograde i opljačkali grobove, a potom pobacali sve kosti.“³⁷ Iz ovoga se dakle vidi kakva je bila priroda Oguza i zašto ih je naposljetku Malikšah većinu izbacio iz svoje službe.³⁸ Iako je uspješno proširio svoje carstvo i savladao sve prepreke svog vremena, Malikšahovo

³¹ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 144.

³² A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 59.

³³ Tomaž Mastnak, *Crusading Peace: Christendom, the Muslim World and Western Political Order*, London: University of California Press, 2002., 127.

³⁴ Misli se na Togrula I., Alpa Arslana i Malikšaha.

³⁵ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 53-54.

³⁶ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 144.

³⁷ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 61-64.

³⁸ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 166.

se nasljedstvo nakon njegove smrti podijelilo između šest sinova, a Carstvo zapalo u krizu. Prijestolne borbe sinova, sukobi područnih emira i problematika sunita i šijita doveli su Seldžuke u nezgodan položaj svega nekoliko godina prije pojave prvih „Franaka“ na području Anatolije.³⁹

4. Organizacija Velikog Seldžučkog Carstva

4.1 Administracija

Kada govorimo o seldžučkoj administraciji, ne možemo sa sigurnošću reći kako je sistem funkcionirao. Velik broj ogranaka plemena, od kojih je svaki imao svoja pravila i svoje zakone, mnogi emiri koji su se borili za vlastite položaje, pojedini veziri koji su u potpunosti iskrivili sliku uloge vezira na sultanovom dvoru, različite etničke i kulturološke skupine unutar Carstva, stalne teritorijalne promjene te nedovoljno pisanih dokumenata samo su neki od ključnih razloga zašto je nemoguće točno odrediti međusobne odnose upravnih tijela. Pojedine struje moderne historiografije drže do teorije da je samo jedna ličnost bila zadužena za funkcioniranje Carstva. Naravno, te su se grupe ljudi fokusirale na razdoblje vezira Nizama al-Mulka, koji je praktički djelovao samostalno. Dakle, to nije primjer na osnovi kojega možemo generalizirati seldžučku povijest. Dapače, seldžučke su vladajuće kuće imale više centara moći te su djelovale u potpunosti decentralizirano. Samim time možemo zaključiti kako su u određenim razdobljima morali postojati mnogi birokratski organi vlasti, uz vezire. Glavni je problem što ne možemo generalizirati saznanja o pojedinim razdobljima vlasti seldžučkih kuća.⁴⁰

No, ipak postoji određena shema po kojoj su funkcionirale ostale islamske države, pa samim time i Seldžučko Carstvo. Na samom vrhu u seldžučkoj hijerarhiji stoji sultan, koji uz svoje glavne podređene poput kadija, vezira i emira kojima je dao vlast nad određenim područjima, ima i vrhovnog posrednika za odnose s javnošću. Taj

³⁹ Niall Christie, *Muslims and Crusaders: Christianity's Wars in the Middle East, 1095 – 1382, from the Islamic Sources*, New York: Routledge, 2020., 32.; A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 76-79.

⁴⁰ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 189-190.

je posrednik bio zadužen za porezne obveze i osiguravanje mira.⁴¹ Treba napomenuti kako je sultan u vrijeme Velikog Seldžučkog Carstva bio simbol perzijsko-islamskog vladara oko kojega je postojao krug intelektualaca na njegovom dvoru.⁴² Poneke su provincije dodjeljivane *malicima* (prinčevima) ili *atabegovima* (zaštitnicima prinčeva). Također, bilo je i slučajeva gdje su neke gradove sustavom *ikta* dodjeljivali emirima koji su potom uveli vlastiti ustroj vlasti. Na primjer, Bagdadom je upravljao emir uz pomoć *divana* (vijeća), a za sigurnost su bili zaduženi *ajari* (policija). Tako se pak svako područje Carstva razvijalo prema zamislima lokalnih upravitelja.⁴³

4.2. Vojska

Kada govorimo o seldžučkoj vojsci, možemo slobodno reći kako se radi o prethodnoj verziji osmanske vojske. Neki od povjesničara koji se bave Seldžucima čak iznose tvrdnju da je to identična vojna organizacija.⁴⁴ Ne treba zanemariti činjenicu kako se seldžučka vojska mijenjala kroz stoljeća, što nam je dovoljan razlog da ovu tvrdnju ne prihvaćamo suviše olako. Kako god da bilo, u samim počecima Velikog Seldžučkog Carstva vojska se uglavnom sastojala od lake konjice naoružane mačevima, kopljima te lukovima i strijelama. Također, njihovo je oružje bilo dimenzijski manje i lakše u odnosu na ono ostalih bliskoistočnih naroda tog vremena. Poseban je bio i njihov *seldžučki luk*, čiji je domet dosezao i 1500 metara. Iako su lakša oprema i veliki domet igrali veliku ulogu u seldžučkom osvajanju Horasana, ipak su glavni razlozi ležali u sljedeće četiri stavke: brojnosti, gerilskom načinu ratovanja, izdržljivosti te borbenom moralu. Pod brojnošću se misli na gotovo nepresušan izvor vojnika, poput Oguza koji su u svakom trenutku bili spremni ratovati za Seldžuke, iako nije postojala dublja veza između njih, eventualno ona plemenska od vremena Seldžuka kao osnivača. Što se pak tiče ratovanja, opće je poznata činjenica da su Seldžuci preferirali zasjede u kojima bi sudjelovao manji broj vojnika. Uz ove dvije već spomenute prednosti, imamo još borbeni moral i izdržljivost. Sultan Masud, koji je vladao

⁴¹ Ibid., 191.

⁴² Carole Hillenbrand, "Aspects of the court of the Great Seljuqs", u: *The Seljuqs: Politics, Society and Culture*, ur. Christian Lange – Songül Mecit, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012., 35.

⁴³ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 192-196.

⁴⁴ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 11.

Gaznavidima u vrijeme seldžučkog osvajanja Horasana, opisao je Seldžuke na sljedeći način: „Ako je moja vojska umorna, onda su i Oguzi umorni, ali će izdržati više. Oni ne posjeduju ništa i bore se za goli život.“ Dakle, ovo je samo jedan od mnogih primarnih izvora koji svjedoče o seldžučkom moralu i izdržljivosti. Dakako, ne treba smetnuti s uma kako je Masud opisao Oguze, a ne direktno Seldžuke, što je i logično jer su Seldžuci bili samo vladarska dinastija za koju su se borila turska nomadska plemena, među kojima i Oguzi.

No, odemo li u doba Alpa Arslana i njegova nasljednika Malikšaha, nailazimo na potpuno izmijenjen vojni koncept. Njihove su vojske bile sastavljene od plaćenih profesionalaca poznatim pod nazivom *gulumi* ili *mameluci*. Poznato je kako su gulumi zapravo isto što i osmanski janjičari, ako gledamo njihove karakteristike i ulogu u vojsci. Ne zna se njihov točan broj u seldžučkoj vojsci, ali postoje podaci kako je Alp Arslan pod svojom zastavom u trenutku mobilizacije prije bitke kod Manzikerta imao 30 000 guluma, ali ga je u bitku slijedilo samo 4000. Gulumi su se financirali iz državne riznice, a smatrali su se stalnom profesionalnom vojskom Velikog Seldžučkog Carstva. Poznato je da je za vrijeme Malikšaha na plaće vojnika izdvajano čak 600 000 dinara, a za opremu još upola toliko. Također je poznato kako su za vrijeme tog sultana Oguzi otpušteni iz službe, a njihovo su mjesto upotpunili gulumi koji su se uvježbavali po posebnom programu koji spominju izvori, ali o kojemu ne postoje nikakve detaljne informacije. Osim guluma, u seldžučkoj se vojsci nalazila i laka konjica koju je seldžučki sultan dobivao putem ikta-sustava. To je sustav u kojemu je vlast dodjeljivala zemljišta svojim istaknutim vojnicima koji su potom morali brinuti o ljudima na tom posjedu te ih ekonomski uzdržavati i pripremati za rat. Naravno, sve to iz svog džepa. Kada bi se pak sultan odlučio za vojni pohod, vlasnici tih zemljišta (ikti) morali su se odazvati sa svojim ljudima. Taj je sustav uveden kako bi se rasteretila državna riznica. Postoji podatak kako je laka konjica u Malikšahovo vrijeme sama brojala 45 000 vojnika. Dakle, seldžučka se vojska sastojala od guluma ili mameluka, lake konjice ili ikta-konjice te vazalnih vojski koje su se morale odazvati na sultanov poziv.

Postojale su četiri značajnije titule u seldžučkoj vojsci: *vizak-baša*, *hejl-baša*, *hadžib* i emir. Znamo da je vizak-baša upravljao vlastitim *šatorom* koji je imao određen broj ljudi te da je emir bio vojni zapovjednik ili lokalni upravitelj. Po *Knjizi o vladanju* koju je sastavio Nizam al-Mulk možemo reći kako je hejl-baša bio vrhovni baša te da je zapovijedao vizak-bašama, dok su pak hejl-bašama upravljali hadžibi, a njima emiri. Poznato je da su seldžučke borbene formacije posuđene od Gaznavida, a sastojale su

se od lijevog i desnog krila, središta, prethodnice i pričuve.⁴⁵ Naziv koji je nosila seldžučka vojska glasio je *aškar*, što potječe iz arapskog, ali i perzijskog, te znači vojska.⁴⁶

4.3. Religija

Kao što je već spomenuto, prvi ogranci seldžučke dinastije bili su najvjerojatnije židovske vjere, da bi se kasnije prebacili na islam i podržali sunitski oblik religije. No kada govorimo o ostalim religijama pod seldžučkom vlašću, onda moramo spomenuti kršćanstvo koje je bilo prošireno po Siriji, Iraku i Centralnoj Aziji, a zastupale su ga tri struje: melkiti, jakobiti i nestorijanci. Što se tiče područja Horasana te centralnog i zapadnog Irana, ni dan danas nemamo dovoljno informacija o kršćanstvu na tim područjima. Jakobitska struja se spominje u gradu Heratu sredinom 11. stoljeća, dok se melkitski biskupi zadnji put spominju u 10. stoljeću. Dalje na zapadu, Isfahan je bio sjedište biskupa. Govoreći o Iraku, dokumentacija je potpunija, no nemamo točna saznanja o broju kršćana. Tipična zanimanja kršćana u seldžučkom društvu su bila liječnik i trgovac. Iz izvora saznajemo kako su Seldžuci samo nestorijance smatrali predstavnicima kršćanske religije.⁴⁷

Baš kao i židovi, tako su i kršćani bili podvrgnuti diskriminirajućim zakonima koji su poticali na tranziciju u islam, ali ne i izravnim progonima i nasilnom preobraćanju. Dapače, čak su imali slobodu javnih istupanja te su se često održavale javne debate između muslimana i kršćana. Što se pak tiče predjela Gruzije i Kavkaza, islam za vrijeme Seldžuka nije zaživio te su kršćani živjeli bez dodatnih poreznih podavanja. Naravno, vladar tog područja je morao preuzeti islam radi političkih razloga. Izvori najčešće pozitivno prikazuju Seldžuke i njihovo postupanje prema kršćanima, među kojima najbolje Malikšaha i razdoblje njegove vladavine. Gruzijske kronike iz tog vremena su ga opisale kao "neusporedivog po manirima i ljubaznošću prema kršćanskom narodu".⁴⁸

⁴⁵ Ibid., 164-168.

⁴⁶ A. C. S. Peacock, *The Great Seljuk Empire*, 235.

⁴⁷ Ibid., 281-283.

⁴⁸ Ibid., 284.

Gledajući odnos prema ostalim religijama pod seldžučkom zastavom, ne možemo reći da su Seldžuci u potpunosti držali do ideje džihada kao što to tumače bizantski izvori tog vremena. Njihova je vladavina ostala upamćena po religijskoj raznolikosti, a iščitavajući onovremene izvore, može se zaključiti da nisu težili ujedinjenoj muslimanskoj tvorevini. No, to ne znači da nije bilo nemira i nesnošljivosti između pripadnika različitih vjerskih skupina. Ipak su Seldžuci bili muslimanski vladajući sloj koji je držao status promicatelja sunizma. Također, poneke zakone i pravila ne smijemo i ne možemo prišiti Seldžucima zbog i dalje poprilično utjecajnog Abasidskog Kalifata.⁴⁹

5. Raspad Velikog Seldžučkog Carstva

Nakon smrti sultana Malikšaha 1092., nastupilo je razdoblje prijestolnih borbi između njegovih sinova. Iako je tron trebao pripasti Barkijaruku, ipak ga je preuzeo Mahmud I. No, ta vladavina nije potrajala dugo pa se tako Barkijaruk već 1094. našao na tronu koji mu je zakonski pripadao kao najstarijem sinu. Kako to inače biva, to je bio samo početak rata koji će buktati preko 10 godina diljem Carstva. Nedugo nakon preuzimanja vlasti, novu prijetnju je predstavljao Tutuš, Malikšahov mlađi brat. Taj će se sukob završiti unutar godinu dana, a Barkijaruk će ponovno ponijeti naslov sultana. Nedugo zatim, pojavio se Muhamed I. Tapar i tako je započelo razdoblje "građanskog rata" koji će opustošiti kako zemlje Carstva, tako i riznicu. Rat se završio 1105., kada je Barkijaruk umro od sušice. Te se godine Seldžučko Carstvo po prvi put nakon Malikšahove smrti našlo pod vladavinom jednog sultana. Iako je dobio priliku da učvrsti već ionako oslabljenu državu, Muhamed I. Tapar to nije uspio. Tako je Seldžučko Carstvo nakon njegove smrti 1118. ostalo u potpunosti razjedinjeno i na rubu svoje propasti, kako je to opisao onovremeni kroničar Isfahani. Čak je i Anuširvan, koji je imao bitnu ulogu na Taparovom dvoru, napisao: „Za vrijeme vladavine ovog čovjeka, carstvo se pretvorilo u hrpu pepela.“⁵⁰

⁴⁹ Ibid., 285.

⁵⁰ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 169-179.

5.1. Ahmed Sandžar

Ahmed Sandžar je bio posljednji utjecajni sultan Velikog Seldžučkog Carstva. Kroničar Ravendi ga je opisao kao smirenog čovjeka koji je živio pravedno, oporavio riznicu, izvojevao mnoge pobjede te stekao veliku slavu za života. Usporedimo li ga s njegovim prethodnicima Barkijarukom i Muhamedom I. Taparom, Sandžar je bio daleko talentiraniji vojskovođa i vođa. To je dokazao za vrijeme svog vladanja Horasanom pod titulom malika, kada je 1102. uspio natjerati Karahanide na predaju i prihvaćanje vazalnog odnosa. Isto tako, upetljavao se u poslove susjednih država, pa je 1115. podržao Bahramšaha u borbi za gaznavidsko prijestolje. Borbe su se odvijale dvije godine, a Bahramšah je uz Sandžaravu vojnu pomoć izašao kao pobjednik. Kao ratni plijen, opljačkao je gaznavidsku riznicu i zatražio 250.000 dinara kao godišnji danak. Nakon što je 1118. umro Muhamed I. Tapar, za svog je nasljednika postavio sina Mahmuda II. To se nije svidjelo Sandžaru, pa je već iste godine porazio vojsku Muhamedovog sina i tako osigurao tron za sebe. Od samog početka svoje vladavine radio je na oporavku Seldžučkog Carstva i stabilizaciji situacije koja je bila sve samo ne dobra. Vojni je sistem bio uništen, Carstvo razjedinjeno, ekonomska kriza na vrhuncu, a osobne pretenzije emira i ostalih članova obitelji prema tronu nikad veće. Kako bi smirio svoje potencijalne neprijatelje, Sandžar je osnovao vazalnu državu u Iraku pod vlašću Seldžuka. Mahmuda II. je proglasio sultanom i svojim nasljednikom, dok je ostalim Muhamedovim sinovima podijelio posjede na području današnjeg Irana. Također, mnogim je emirima dao gradove na upravljanje te je time osigurao mir i riješio problematiku područnih moćnika. Iako se mislilo da će ta davanja samo dodatno ohrabriti pretendente za tron, to se nije dogodilo, a Sandžar je u sljedećih 12 godina u potpunosti učvrstio svoju vlast.⁵¹

Osim što je riješio pitanje podjele Carstva, također se pobrinuo za obnovu ikta-sistema zaslužnog za stvaranje profesionalne vojske. Ta mu je vojska omogućila da lakše uguši sve pobune i dodatno stabilizira Carstvo. No, prvi problemi se pojavljuju 1131. kada Mahmud II. umire, a svoju vazalnu državu ostavlja sinu Davudu. No, postojao je ipak veći problem za Sandžara. Prinčevi Masud i Seldžuk-kan su isplanirali urotu prema kojoj bi Masud uzeo naslov sultana, dao Seldžuk-kanu određene povlastice te proglasio Seldžučko Carstvo u Iraku u potpunosti neovisnim od Velikog

⁵¹ Ibid., 179-182.

Seldžučkog Carstva. Shvativši što se događa, Sandžar je na tron postavio princa Togrula. Potom se obračunao s Masudom, vojno ga porazio te pobio njegove suučesnike u uroti. Masud nije osuđen te mu je bilo dopušteno vratiti se u Azerbajdžan. Nakon što je Togrul umro 1135., Masud je otišao u središte Hamadan i prisvojio titulu sultana. Sandžar, koji je očito imao koristi od toga, prihvatio ga je kao sultana vazalne države. No, abasidski kalif je bio jedini koji je mogao nekoga proglasiti sultanom. Tadašnji kalif se nije slagao s činjenicom da je Masud sljedeći sultan, pa je poništio taj čin i za novog sultana proglasio Davuda. Pošto su Masud i Sandžar odlučili biti ustrajni, došlo je do vojnog sukoba u kojem je kalifova vojska teško poražena. Poslije bitke, Sandžar je izdao naredbu da se kalif ubije. Takav čin je zahtijevao uistinu veliku hrabrost, ali Sandžar je morao pokazati da je on autoritet i da je on stvorio vazalnu državu u kojoj ima pravo birati svog namjesnika s titulom sultana. U europskoj kulturi ovaj bi se čin mogao izjednačiti s ubijanjem pape koji je odbio priznati samoproglashenog vladara legitimnim nasljednikom trona. Sljedeći kalif je pokušao napraviti istu stvar, zbog čega je i on smijenjen sa svog položaja.⁵²

Sandžar je imao toliki utjecaj na kalifa da ga je kroničar Ravendi s razlogom prozvao najvećim vladarom svog vremena. Kalif Muktefi priznao je Masuda, a u Carstvu je nastupilo razdoblje mira. Sandžar je u potpunosti odstranio sve političke tenzije i vratio stari sjaj Velikog Seldžučkog Carstva. No, to je trajalo samo do 1141., kada je na rubove Carstva došla nova sila, Carstvo Kara Hitaj. Iste su godine u potpunosti pregazili Karahanide, a potom i Sandžarovu vojsku. Smatra se da su brojali i do 700.000 vojnika u svojoj službi. Koliko su te brojke točne, ne možemo sa sigurnošću reći. Ipak, bez ikakvih su problema osvajali pokrajinu po pokrajinu. Par godina kasnije, 1144. Sandžar pokreće ofenzivu i osvaja nazad Horezm. Što god da se točno događalo između 1144. i 1153., navelo je veliku grupu Oguza da se okrene protiv njega. Te su grupe turskih plemena u potpunosti opustošile Carstvo, a usto su zarobile i samog Sandžara. Smatra se da je s njima proveo neki niz godina prije nego je oslobođen. Nedugo nakon svog oslobođenja, 1157. Sandžar je umro, a s njime i Veliko Seldžučko Carstvo.⁵³

⁵² Ibid., 182-185.

⁵³ Ibid., 185-188.

5.2. Posljednji sultani seldžučkih dinastija

Prije Sandžarove smrti, 1114. je izumrla seldžučka loza u Siriji. Što se pak tiče seldžučke dinastije koju ju je na području Kirmana 1041. osnovao Kavurd, ona je nestala 1186. Izvori potvrđuju kako su je srušili Oguzi.⁵⁴ Pošto su sultani Ruma bili izgnanici, nikada nisu smatrani legitimnim seldžučkim nasljednicima. Stoga njihov tzv. sultanat ne uzimamo kao dio povijesti Velikog Seldžučkog Carstva.⁵⁵ Što se pak tiče Seldžučkog Carstva u Iraku, ono je posljednjih godina svog postojanja bilo u potpunosti pod direktnom ili indirektnom vlašću emira. Posljednji je sultan bio samo figura na vlasti, a poslije njegove smrti 1194. ugašena je loza Seldžuka koja je nekada vladala Velikim Seldžučkim Carstvom.⁵⁶

6. Zaključak

Turci Seldžuci su bili prva od mnogih turskih dinastija koje su dominirale Bliskim istokom sve do početka 20. stoljeća. Seldžučku tradiciju i institucionalnu organiziranost kasnije su preuzele mnoge od tih dinastija, među kojima i Osmanlije kao najpoznatija. Na primjer, poznati kaligrafski amblem *tugra* je originalno predstavljao seldžučku dinastiju, a kasnije je u Osmanskom Carstvu korišten sve do propasti. Također, titula atabega, usavršena za vrijeme Seldžuka, kasnije se mogla pronaći kod Osmanlija. Govorimo li o ikta-sistemu, on je uz mnoge promjene preživio sve do 19. stoljeća kada se gasi feudalizam. Medrese kao obrazovne institucije prvi put su masovno građene za vrijeme Seldžuka, a i dan-danas su jedne od najbitnijih institucija obrazovanja u islamskom svijetu. Seldžučka ostavština vidi se u ponekim modernim državama. Turkmenistan u znak sjećanja na Seldžuke na svojim novčanicama ima prikaze Togrula I. i Sandžara, dok se Turska smatra nasljednikom prvih Seldžuka u Anatoliji. Također, pobjeda Alpa Arslana se prikazuje i veliča kao pobjeda islama nad kršćanstvom te predstavlja bitnu stavku turske politike.⁵⁷ Uostalom, Seldžuci su svojim

⁵⁴ Ibid., 189.

⁵⁵ Songül Mecit, *The Rum Seljuqs: Evolution of a Dynasty*, New York: Routledge, 2014., 23.

⁵⁶ V. M. Zaporozhets, *The Seljuks*, 192.

⁵⁷ Andrew Charles Spencer Peacock, "The Great Age of the Seljuqs", u: *Court and Cosmos: The Great Age of the Seljuqs*, ur. Mark Polizzotti, New York: The Metropolitan Museum, 2016., 33.

djelovanjem utjecali i na povijest Bizanta, koji je naposljetku pao u naletu Osmanlija. Padom Bizanta, Balkanski poluotok se ispriječio Osmanlijama kao jedna od posljednjih točaka obrane od njihovih naleta prema Beču. Nešto sjevernije, stajao je *zid kršćanstva* s hrvatskim narodom na čelu. Ovim prikazom seldžučke povijesti predočena je povezanost te utjecaj na kasnije stanje u Europi, pa tako i na Hrvatsku. Upravo zbog toga, Seldžuci su definitivno jedna od najbitnijih i najutjecajnijih turskih dinastija svih vremena.

7. Literatura

Bosworth, Clifford Edmund, *The Political and Dynastic History of the Iranian World (A. D. 1000-1217)*, Cambridge: Cambridge University Press, 1968.

Christie, Niall, *Muslims and Crusaders: Christianity's Wars in the Middle East, 1095 – 1382, from the Islamic Sources*, New York: Routledge, 2020.

Findley, Carter Vaughn, *The Turks in World History*, New York: Oxford University Press, 2005.

Hillenbrand, Carole, "Aspects of the court of the Great Seljuqs", u: *The Seljuqs: Politics, Society and Culture*, ur. Christian Lange – Songül Mecit, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012., 22-39.

Hillenbrand, Carole, *Turkish Myth and Muslim Symbol: The Battle of Manzikert*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007.

Hodgson, Marshall G. S., *The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization The expansion of Islam in the middle periods*, London: The University of Chicago Press, 1974.

Mastnak, Tomaž, *Crusading Peace: Christendom, the Muslim World and Western Political Order*, London: University of California Press, 2002.

Mecit, Songül, *The Rum Seljuqs: Evolution of a Dynasty*, New York: Routledge, 2014.

Ostrogorski, Georgije, *Povijest Bizanta 324.-1453.*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2006.

Peacock, Andrew Charles Spencer, "The Great Age of the Seljuqs", u: *Court and Cosmos: The Great Age of the Seljuqs*, ur. Mark Polizzotti, New York: The Metropolitan Museum, 2016., 2-33.

Peacock, Andrew Charles Spencer, *The Great Seljuk Empire*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015.

Saunders, John Joseph, *A History of Medieval Islam*, London: Routledge, 1978.

Sualyman, Salah, "The expansion of the Seljuk in Asia Minor and the Levant at the expense of the Byzantine Empire", *The Libyan International Journal*, sv. 42. (2016.), 2-21.

Zaporozhets, Vladimir Mikhailovich, *The Seljuks*, Hannover: European Academy of Natural Sciences e.V., 2012.

Sažetak

Povijest Turaka je uistinu nejasna i dan danas, no ako je vjerovati kineskim izvorima i mitu o vučici, počinjemo ju pratiti za vrijeme konfederacije plemena Tan Tan. Tada se Turci pridružuju toj konfederaciji kao nomadska skupina od 500-tinjak obitelji te djeluju kao kovači. Negdje oko 552. opet susrećemo Turke, ali ovaj put u vlastitom carstvu. Tursko Carstvo je prošlo kroz razna turbulentna razdoblja do svog nestanka 745., nakon čega su mnoga turska plemena potražila spas na zapadu. Oguzi su također bili jedno od tih plemena, a nama su važni zbog dinastije Seldžuka koja je potekla iz te grane turskih plemena. Dinastiju Seldžuka pratimo od kraja 9. stoljeća pa sve do njezine propasti 1194., ali u nju ne ubrajamo prognani dio obitelji koji je kasnije osnovao "sultanat" Rum. Neki od najbitnijih vladara su bili Togrul I., Alp Arslan, Malikšah te Sandžar. Togrul I. je bio prvi sultan, a Alp Arslan prvi sultan okarakteriziran kao istinski vođa muslimana. Malikšah i Sandžar su ostali zapamćeni kao dugovječni vladari čije su sposobnosti bile zaslužne za ujedinjenje svih strana Carstva. Nakon Sandžarove smrti Veliko Seldžučko Carstvo je nestalo, a kasniji vladari su neuspješno pokušali spojiti rascjepkane dijelove nekadašnje države.

Ključne riječi: Turci, konfederacija Tan Tan, Togrul I., Alp Arslan, Malikšah, Sandžar, vojska, islam, Oguzi, Veliko Seldžučko Carstvo

Summary

The history of the Turks is unclear to this day, but if Chinese sources and the myth of the wolf are to be believed, we begin to follow it during the Tan Tan Confederation of Tribes. Back then, the Turks joined the Tan Tan Confederation as a nomadic group of 500 families who acted as blacksmiths. Somewhere around 552 we meet the Turks again, but this time in their own empire. The Turkish Empire went through various turbulent periods until its disappearance in 745, after which many Turkish tribes sought salvation in the west. The Oguzs were also one of these tribes, and they are important to us because of the Seljuk dynasty that originated from that branch of the Turkish tribes. We follow the Seljuk dynasty from the end of the 9th century until its collapse in 1194. Of course, in this branch of the dynasty we do not include the exiled part of the family that later founded "sultanate" Rum. Some of the most important rulers were Togrul I., Alp Arslan, Malikshah and Sanjar. Togrul I was the first sultan, and Alp Arslan the first sultan characterized as a true leader of Muslims. Malikshah and Sanjar were remembered as long-lived whose abilities were credited with uniting all sides of the Empire. After Sanjar's death, the Great Seljuk Empire disappeared, and later rulers unsuccessfully tried to merge the fragmented parts of the former empire.

Keywords: Turks, Tan Tan Confederation, Togrul I., Alp Arslan, Malikshah, Sanjar, Army, Islam, Oguzs, Great Seljuk Empire